

Twee aspecten van de Britse herpetofauna: bedreigde soorten en het resultaat van de introductie van niet inheemse amfibieën

P.L.J.A. Bernsen
St. Canisiussingel 27
6511 TG Nijmegen

INLEIDING

De oorspronkelijke herpetofauna van het Verenigde Koninkrijk telt twaalf verschillende soorten amfibieën en reptielen. Daarvan worden er sinds een aantal jaren drie, namelijk de gladde slang (*Coronella austriaca*), de zandhagedis (*Lacerta agilis*) en de rugstreeppad (*Bufo calamita*) ernstig in hun voortbestaan bedreigd (NCC, 1987). Er zijn nog maar enkele sterk geïsoleerde biotopen, die gelegen zijn aan de noordwestkust, de oostkust en de zuidelijke heidegebieden (southerly heaths). De situatie voor elk van deze drie soorten afzonderlijk wordt in het kort besproken. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de oorzaken van de achteruitgang en de Britse visie op het behoud en herstel van leefgebieden voor bedreigde amfibieën en reptielen. In de loop der tijd zijn enkele van oorsprong niet inheemse amfibieën in Engeland uitgezet. De resultaten daarvan worden in het kort beschreven.

BEDREIGDE SOORTEN

De zandhagedis, die vroeger voorkwam in de omgeving van Dover, Folkestone, Hastings, de grote zuidelijke heidegebieden inclusief het New Forest en de duinen van noord Wales en de Merseyside, wordt nu nog slechts op een beperkt deel van de zuidelijke heidegebieden en de duinen van de Merseyside aangetroffen (NCC, 1987). Werden in 1970 nog 166 populaties van enige omvang geteld, in 1980 bleek dit aantal gedaald te zijn tot 44. De gladde slang komt alleen voor op de

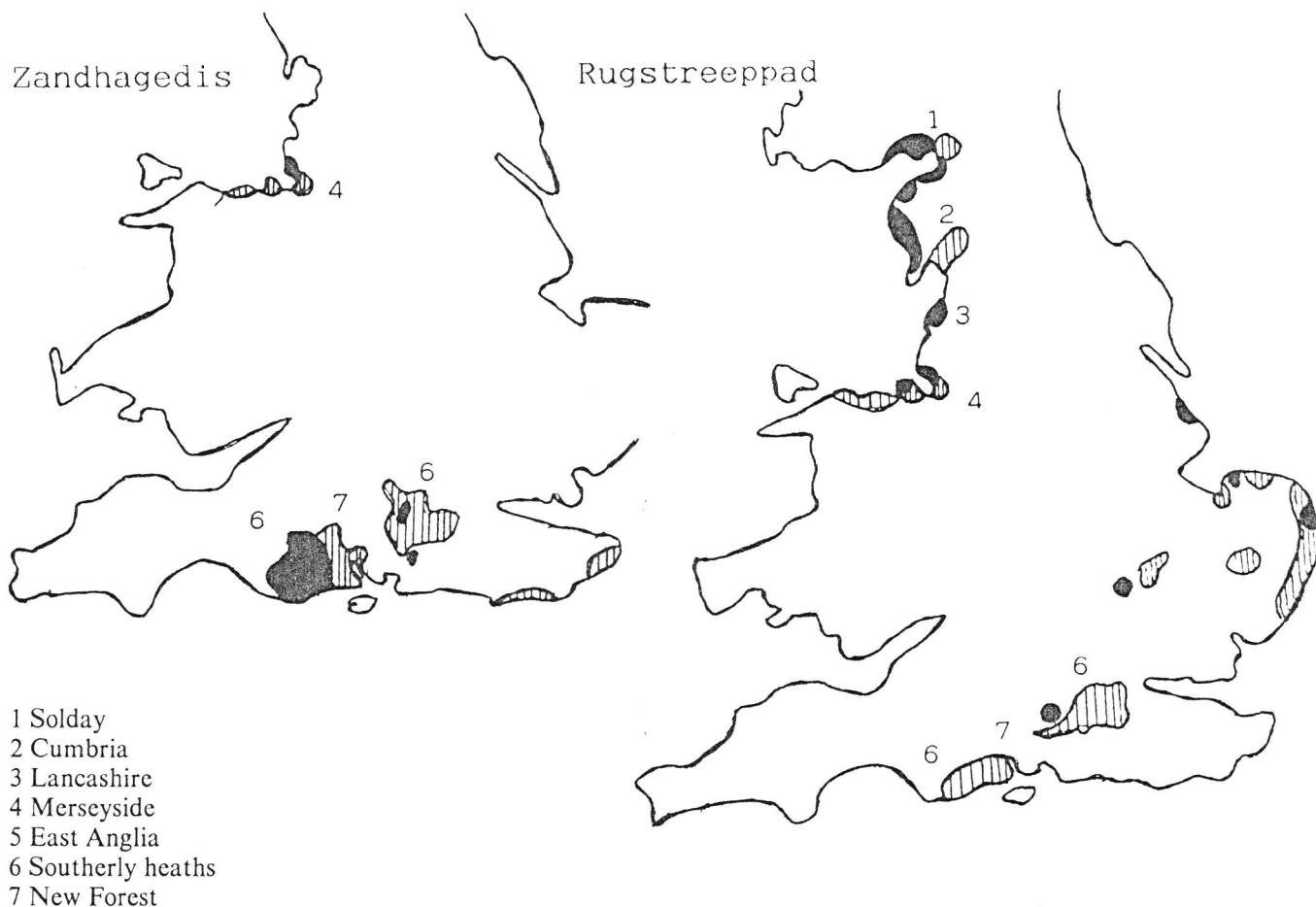
zuidelijke heidegebieden en in het nabijgelegen New Forest. Het totale aantal exemplaren wordt geschat op ongeveer 8000.

De rugstreeppad kwam voor in de heide- en moerasgebieden van zuid en zuidoost Engeland alsook in Norfolk, de duinen aan de oostkust (East Anglia), de noordwestkust van Engeland (Solway, Lancashire, Merseyside), de noordkust van Wales en in Cumbria. Met name in de kustgebieden bestonden langgerekte aaneengesloten biotopen. Momenteel is de rugstreeppad alleen nog aan te treffen in een beperkt areaal van twee heidegebieden in zuidoost Engeland, enkele nu geïsoleerde biotopen aan de oostkust en in grotere getale aan de noordwestkust, waar de populatie in Cumbria stabiel lijkt (NCC, 1987). Het totale aantal rugstreeppadden in Engeland wordt geschat op enkele tienduizenden. Opmerkelijk is, dat in het in herpetologisch opzicht zo weinig gezegende Ierland een kleine populatie rugstreeppadden aan de zuidwestkust voorkomt.

BEDREIGING VAN BIOTOPEN EN BESCHERMENDE MAATREGELEN

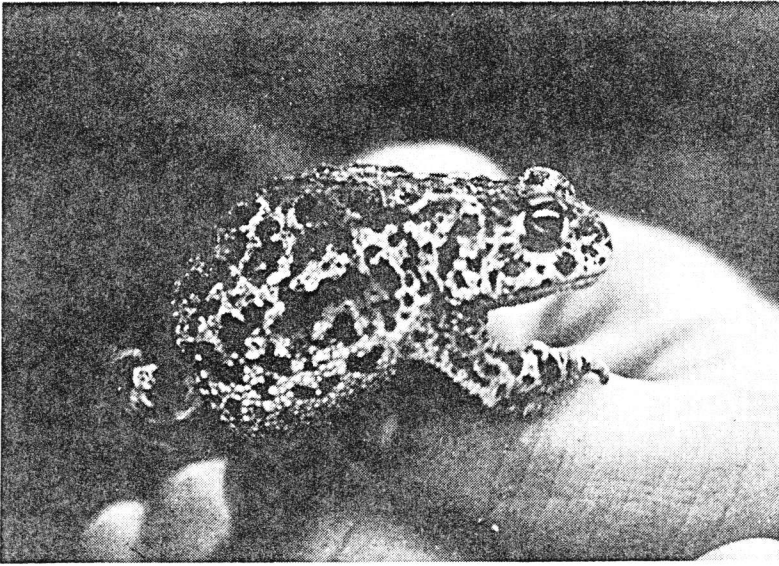
De Britse herpetofauna kampt met soortgelijke problemen als de Nederlandse. De grootste bedreiging wordt gevormd door het verdwijnen van geschikte biotopen op kwetsbare terreinen zoals heide en duinen. De oorspronkelijke uitgestrekte heidegebieden in zuid Engeland zijn in de loop

Voorkomen van *L. agilis* en *B. calamita* in Engeland en Wales.
 zwart = verspreiding na 1980
 gearceerd = verspreiding voor 1980

der tijden versnipperd ten gevolge van in gebruikname als landbouwgebied, militair oefenterrein, bebouwing als ook recreatie en geleidelijke bebossing. Daarnaast hebben al dan niet opzettelijke heidebranden nogal wat schade aangericht. Een en ander heeft isolatie van biotopen met uitsterven van de lokale herpetofauna ten gevolge gehad. De rugstreepdadden hebben te lijden gehad van het verzuren van heidevennen, die zodoende ongeschikt raakten voor de reproductie. Van de 70 voorheen bekende heidepopulaties zijn er slechts twee overgebleven (NCC, 1987). In de duingebieden heeft toenevende recreatie (aanleg van campings en bungalowparken) ernstige gevolgen

voor de daar aanwezige populaties van rugstreepdadden en zandhagedissen gehad. Dit geldt met name voor de biotopen in noord Wales en de Merseyside. In noord Wales zijn beide soorten zelfs geheel verdwenen (NCC, 1987). Deze negatieve ontwikkelingen hebben reeds geruime tijd de aandacht van de British Herpetological Society en de betrokken autoriteiten. De rugstreepdpad, zandhagedis en gladde slang behoren sinds 1975 tot de beschermde diersoorten. In 1981 werd de kamsalamander (*Triturus cristatus*) toegevoegd. Het verdere beleid is gericht op biotoopbescherming c.q. het geschikt houden of maken van terreinen als leefgebied voor bovengenoem-

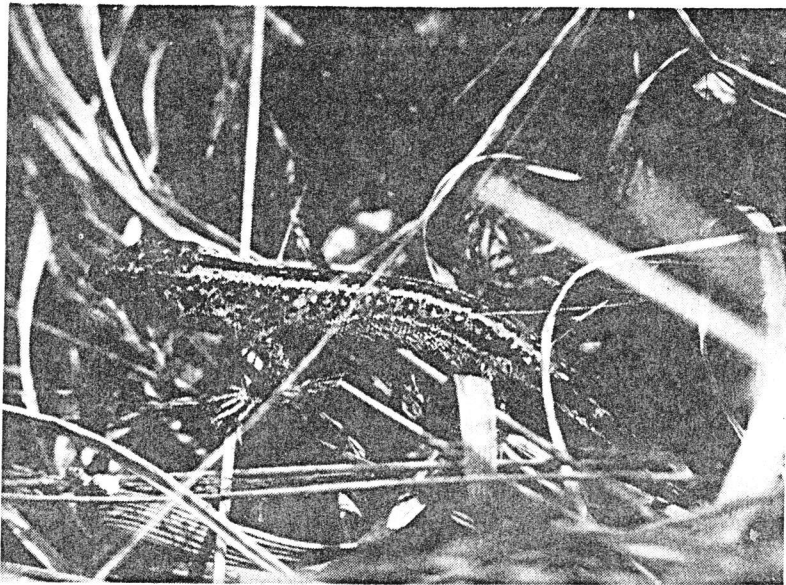
Bufo calamita.
Foto: P. Mudde.

de soorten. In de duinen poogt men zorg te dragen voor aangepaste begroeiing en het creëren van gunstig gelegen arealen met zand, geschikt voor de zandhagedis om eieren te leggen. Verder worden dichtbij de zee gelegen poelen geïsoleerd om verzilting te voorkomen, andere poelen worden onderhouden en aangepast aan de specifieke behoeften van de rugstreeppad. Ook worden nieuwe poelen aangelegd. Het zou ideaal zijn als deze in de zomer droogvallen om de ontwikkeling van een aquatische flora en kolonisatie met predatoren, zoals grote wattertorren, tegen te gaan. Op de heide wordt gestreefd naar een goede kwaliteit begroeiing zonder houtopslag afgewisseld met open zandgedeelten, die tevens als barrière voor eventuele heidebranden functioneren. De vennen zouden minder zuur (pH boven de zes) moeten worden. Zo mogelijk kunnen gunstig gelegen hellingen aangelegd worden om de zandhagedis optimaal van de zon te laten profiteren. Recreatie behoort aan regels gebonden te zijn. Bij grote heidebranden moet overwogen worden om de resterende populatie weg te vangen om elders uit te zetten. Tevens kan gedacht worden aan het uitzetten van in gevangenschap

opgekweekte hagedissen in geschikte biotopen. In de afgelopen jaren zijn reeds veel nieuwe poelen in de duinen aangelegd (vergelijk de Nederlandse activiteiten met betrekking tot het behoud van de geelbuikvuurpad (*Bombina variegata*) en de vroedmeesterpad (*Alytes obstetricans*).

INTRODUCTIE VAN NIET-INHEEMSE AMFIBIEËN

Al in de vorige eeuw zijn van oorsprong niet inheemse amfibieën in Engeland (BEEBEE, 1985). In de jaren 1837-1842 werden grote hoeveelheden groene kikkers (*Rana esculenta*) vanuit België en Frankrijk geïmporteerd en in Norfolk en East Anglia losgelaten. Deze populaties hebben zich in het algemeen op de lange termijn niet kunnen handhaven. Recent is in Norfolk een populatie poelkikkers (*Rana lessonae*) ontdekt, die mogelijk afstamt van geïmporteerde kikkers. Er zijn echter aanwijzingen, dat al voordat groene kikkers vanuit Europa ingevoerd werden, de poelkikker in Norfolk en Cambridgeshire inheems was (ELLIS, 1978). In deze eeuw zijn in zuidoost Engeland groene kikkers uitgezet, die zich onder andere in Surrey met meer succes handhaven. In 1935 liet een inwoner van Romney twaalf uit Hongarije meegebrachte meerkikkers (*Rana ridibunda*) los in zijn tuinvijver. Deze verdwenen al snel in het omliggende moerasgebied en hebben zich sindsdien over Romney Marsh en in het nabijgelegen Kent en Sussex verspreid. Het is opvallend dat deze soort in Engeland zoveel beter aardt dan de groene kikker. Verscheidene malen is gepoogd om de boomkikker (*Hyla arborea*) in Engeland uit te zetten. Slechts een kleine populatie rond een vijver in het New Forest heeft tot heden stand gehouden. Bijna 100 jaar geleden kwamen enkele vroedmeester-

Lacerta agilis,
mannetje.
Foto: P. Mudde.

padden onbedoeld mee met een zending planten, die bestemd was voor een tuin in Bedfordshire. Sindsdien zijn daar vroedmeesterpadden te vinden. Verspreiding in de omgeving heeft echter niet plaats gevonden. De meest opmerkelijke immigrant is wel de klauwkikker (*Xenopus laevis*), die al 20 jaar voorkomt in enkele vijvers op het eiland Wright, maar waarvan recentelijk een veel grotere populatie in Wales ontdekt is.

SAMENVATTING

De beschermings- en aanpassingswerkzaamheden in de heidegebieden lijken nog in een voorbereidend stadium te verkeren. De nabije toekomst zal ons moeten leren in hoeverre bovengenoemde activiteiten succesvol zijn geweest.

Wat de importen betreft valt op, dat soorten die opzettelijk, herhaald en in groten getale in Engeland uitgezet zijn, zoals de groene kikker en de boomkikker, zich slechts matig tot nauwelijks handhaven, terwijl toevaligheden relatief meer effect sorteren. Het meest verbazingwekkend is wel, dat de klauwkikker in Engeland lijkt te overleven. De houding van de Engelse biologen en herpetologen ten opzichte

van deze immigranten is ambivalent. In een aantal boekjes over de Britse en Europese herpetofauna wordt het voorkomen van bijvoorbeeld de groene kikker en meerkikker, die nu toch in redelijke aantallen in Engeland aanwezig zijn, niet vermeld. Enerzijds geeft hun aanwezigheid een verrijking van de oorspronkelijke fauna, anderzijds kan verdringing van de autochtone soorten optreden onder andere door predatie. De Britse overheid heeft met betrekking tot het uitzetten van uitheemse diersoorten in het Verenigd Koninkrijk een duidelijk standpunt ingenomen: sinds 1981 is dit wettelijk verboden.

TWO ASPECTS OF THE BRITISH HERPETOFAUNA: ENDANGERED SPECIES AND THE RESULTS OF THE INTRODUCTION OF FOREIGN AMPHIBIANS

Since the last war the sand lizard (*Lacerta agilis*), the smooth snake (*Coronella austriaca*) and the natterjack toad (*Bufo calamita*) have become increasingly rare in Britain. The main reason for the demise of these species is loss of habitat on which they depend. Large parts of the dunes and heathlands on which they occurred have changed due to agricultural reclamation, urbanisation, heath fires and leisure activities. The effects of these influences on the endangered populations are discussed. Habitat conservation by the NCC is shortly reviewed. Since the last century, on purpose or accidentally, foreign species of amphibians have been introduced in Britain. Larger colonies of the edible frog (*Rana esculenta*); and the marsh frog (*Rana ridibunda*) survive today. The midwife toad (*Alytes obstetricans*) and European tree frog (*Hyla arborea*) are both known to occur in single colonies. Remarkable is the presence of the African clawed toad (*Xenopus laevis*) in a few habitats.

LITERATUUR

- BEEBEE, T., 1985. Frogs and Toads. Pitman press, Bath, England.
 ELLIS, E.A., 1979. British Amphibians and Reptiles. Jarrold and Sons Ltd. Norwich, England.
 NCC (NATURE CONSERVANCY COUNCIL), 1987. The conservation of endangered amphibians and reptiles. Abington press, England.